

ПЛАГІАТ – ЗЛОЧИН АБО АМОРАЛЬНИЙ ВЧИНОК?¹

Проблема співвідношення кримінального права і моралі, інших регуляторів поведінки людини завжди привертала до себе увагу фахівців. Класичним у цьому контексті вважається висловлювання М. Таганцева про те, що злочинне не може і не повинне ототожнюватися з аморальним. Таке ототожнення, як свідчать гіркі уроки історії, ставить правосуддя на неправдивий шлях, вносить у галузь каральної діяльності держави переслідування ідей, переконань, пристрастей і пороків, примушує земне правосуддя привласнювати собі атрибути суду небесного [1, с. 43, 45]. Разом з тим, коли ми ведемо мову про основну – охоронну – функцію кримінального права, мусимо пам'ятати, що заборони вбивати, застосовувати насильство, красти, брати хабарі тощо відображені в різних філософсько-релігійних вченнях. Так, серед біблійних заповідей можна відшукати звернення, які становлять кістяк сучасного кримінального права («не вбивай», «не кради», «не свідкуй неправдиво на свого ближнього», «не жадай дому ближнього свого» тощо).

В юридичній літературі зустрічається чимало слушних висловлювань щодо наповнення кримінального права морально-етичними засадами з тим, щоб формування і застосування кримінально-правових норм забезпечувало перевагу добра над злом. Зокрема, складно не погодитись з тим, що: поняття злочину загалом і складів конкретних злочинів зокрема повинні відображати зло (Б. Разгільдієв); криміналізація того чи іншого різновиду поведінки людини, існування певної кримінально-правової заборони мають відповідати моральним уявленням суспільства (А. Наумов); норми моралі, будучи своєрідною стелею для норм про злочини, слугують орієнтиром для законодавця при криміналізації і декриміналізації діянь, а також інколи

¹ Стаття написана в співавторстві з К.Б. Дудоровою та опублікована: Морально-етичні засади реформування кримінального законодавства України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 10 квітня 2015 р.); упорядник к.ю.н., доц. В.В. Шаблистий. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 11–21.

використовуються в правозастосуванні для тлумачення кримінальних законів (Н. Кузнецова).

При цьому питання про визнання аморальності самостійною ознакою злочину вирішується в кримінально-правовій доктрині суперечливо. Хоч на це питання, якщо керуватись правилами логіки, варто давати негативну відповідь (аморальність притаманна і правопорушенням, відмінним від злочинів, і вчинкам, не врегульованим правом), воно, на нашу думку, принципового значення не має. Адже, мабуть, ніхто не сумнівається в тому, що, за загальним правилом, злочин – вчинок аморальний. Зроблене нами застереження «за загальним правилом» зумовлено тим, що: співвідношення кримінального права і моралі не є незмінним; негативна оцінка певного злочину може мати в суспільстві та його прошарках різні ступені; на тому чи іншому етапі розвитку суспільства не виключається невідповідність конкретної кримінально-правової заборони моральним нормам.

Погоджуючись з тим, що аморальність злочину охоплюється такою ознакою злочину, як суспільна небезпека, зазначимо, що наукою поки що не розроблено точного механізму її оцінки при тому, що саме суспільна небезпека виступає основним (щоправда, не єдиним) критерієм визнання діяння злочином. Підтвердженням цьому слугують випадки помилкової криміналізації, які траплялись в історії вітчизняного кримінального законодавства та які спростовують безапеляційність тези про те, що законодавець злочини не вигадує. Як справедливо зазначається в літературі, кримінальна протиправність становить собою оцінку законодавцем суспільної небезпеки діяння та, як будь-яка оцінка, вона може бути неточною і навіть помилковою з різних причин (у тому числі кон'юнктурно-політичних) [2, с. 84; 3, с. 33–34]. М. Мельник виділяє такі види помилкової криміналізації, як необґрунтована, надмірна і неправильна (неточна) [4, с. 110–111]. Посилення кримінальної протиправності, яка повинна узгоджуватись із суспільною небезпекою, а отже, і аморальністю певного діяння, надмірна криміналізація призводять до розповсюдження в суспільстві діянь, які державою визнаються

злочинами та які водночас переважною більшістю населення не сприймаються як такі. У результаті, як писав К. Маркс, народ бачить покарання, але не бачить злочин. Достатньо пригадати передбачену попереднім КК України заборону на порушення правил про валютні операції, застосування якої за умов «доларизації» економічного і побутового обороту було класичним проявом вибіркового правосуддя (щоб не сказати – свавілля).

На існування в сьогоднішній Україні проблеми ухилення від сплати податкових внесків впливає менталітет наших співвітчизників, переважна більшість яких, як показують кримінологічні дослідження, вважає це діяння не стільки серйозним злочином, скільки такою собі умовою виживання, невід'ємним елементом організації бізнесу. Маємо класичний приклад неадекватності громадської думки, яка в ідеалі повинна враховуватись при вирішенні питань криміналізації діянь, справжній суспільній потребі (без належного функціонування системи оподаткування сучасне суспільство існувати не в змозі). Щоправда, Україна в цьому сенсі не унікальна. Так, французький фахівець в галузі фінансового права П. Годме, вказуючи на притаманний для сфери податкових відносин правовий нігілізм, зазначає, що для багатьох людей вкрасти у казни – не означає вкрасти; має місце певне послаблення моральних принципів, коли справа стосується виконання податкових зобов'язань. Македонський дослідник Н. Тупанчеські, з'ясовуючи проблему податкової етики, констатує, що в основі опору податкам як примусовим платежам лежить не величина податкового навантаження, а традиційно негативне ставлення платника до держави і законів [5, с. 72–73]. Вочевидь, це і пояснює, чому злочинне ухилення від сплати податків поширене в країнах як з традиційною ринковою, так і слаборозвиненою, перехідною економікою.

У будь-якому разі називати аморальною поведінку, яку вважає допустимою переважна більшість суспільства, навряд чи правильно. Погоджуємось з Р. Долотовим, який зазначає, що розширення кола злочинів за рахунок включення в нього діянь, слабо засуджуваних мораллю певного

суспільства або навіть байдужих з погляду цієї моралі, призводить до «вимивання» з-під кримінального права більш глибокого нормативного шару та, як наслідок, – до руйнування переконання, яке разом із примушуванням утворює фундамент кримінально-правового регулювання суспільних відносин [6, с. 93–94]. Виходить, що аморальність не притаманна всім без винятку злочинам, деякі з яких з погляду моралі можуть бути нейтральними, а інші в окремих випадках – навіть викликати схвалення (наприклад, евтаназія, яка з точки зору чинного КК України підлягає кваліфікації як умисне вбивство).

Переходячи до безпосереднього висвітлення питання, винесеного в заголовок нашої статті, передусім визначимось із поняттям плагіату. Отже, плагіат (від лат. *plagium* – викрадаю) – це: привласнення або запозичення тексту з чужого літературного чи іншого твору без дозволу автора і без зазначення джерела [7, с. 524]; оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Насправді плагіат має місце незалежно від того, чи опубліковано чужий твір, а поняття «оприлюднення» є більш широким і таким, що поглинає собою опублікування, тобто наведене законодавче визначення плагіату не є досконалим. Плагіат можливий щодо охоронюваних об'єктів авторського права – творів у галузі науки, літератури, мистецтва, невичерпний перелік яких наведено в ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», незалежно від того, чи оприлюднені ці твори, завершені вони чи ні і незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети.

Не вважається плагіатом використання теми або сюжету твору чи ідей, що становлять його зміст, без використання форми їх викладення. Тільки привласнення форми вираження твору може свідчити про плагіат у повному сенсі цього поняття [8, с. 609; 9, с. 166; 10]. Поняттям плагіату, зокрема, охоплюються випадки: несанкціонованого перекладу і подання перекладеного тексту як свого власного без посилання на першоджерело; оприлюднення твору під псевдонімом особи, яка не є автором цього твору; видання під своїм

ім'ям твору, створеного в співавторстві з іншими особами, без зазначення їхніх прізвищ. Водночас не слід говорити про плагіат у випадку, коли особа поступається своїм авторством, даючи іншому дозвіл на використання його імені на створеному нею творі. Плагіат може мати місце як у літературі, так і в музиці, образотворчому мистецтві, архітектурі тощо, бути професійним, освітньо-науковим, соціальним, прямим або опосередкованим, мозаїчним, парафразним, «стовідсотковим» і «замаскованим» тощо. Існує і безліч інших визначень поняття плагіату, його тлумачень і різновидів [11], що, однак, суті цього ганебного (аморального) явища як умисного привласнення авторства іншої особи не змінює: плагіатор видає чуже авторство за своє.

Показовим у контексті нашого дослідження є таке визначення плагіату: це – недозволене запозичення, відтворення чужого літературного, художнього або наукового твору (чи його частини) під своїм іменем або псевдонімом, не сумісне як з творчою діяльністю, так і з нормами моралі та закону, що охороняє авторське право [12, с. 651]. На те, що плагіатор є суб'єктом, «не обтяженим» не лише талантом і працелюбством, а і совістю, вельми емоційно вказує О. Сичивиця: «Як лише злодійкувата людина здатна поцупити те, що «погано лежить», так і спокуситися плагіатом може лише особистість, у закапелках духовного світу якої приховується моральна гнилизна» [13, с. 39–40].

Підтвердженням (так би мовити, формальним) аморальності освітньо-наукового (академічного) плагіату слугує та обставина, що в Етичному кодексі ученого України, затвердженому загальними зборами НАН України (протокол № 2 від 15 квітня 2009 р.), неодноразово наголошується на неприпустимості фактів плагіату як порушення авторського права (підпункти 1.5, 2.3, 3.2). Слова міністра освіти і науки України С. Квіта (будемо вважати, що вони стосуються і плагіату) – «Усі мусять розуміти, що крадіжка чужих ідей рівнозначна професійному самогубству» [14] – знаходять сьогодні конкретне законодавче втілення. Маємо на увазі ст. 6 Закону України «Про вищу освіту», яка передбачає серйозні організаційні наслідки для усіх так чи інакше

причетних до плагіату у випадку його виявлення в наукових кваліфікаційних роботах – поданих до захисту та уже захищених дисертаціях (наукових доповідях). З приводу морального засудження освітньо-наукового плагіату переконливо висловились відомі українські правознавці, зазначивши, що такий плагіат, посягаючи на творчий процес з його неповторним, оригінальним та унікальним результатом, не лише порушує особисті немайнові та майнові права авторів, а і підриває авторитет науки, стирає межу між серйозним ученим і жалюгідним епігоном, справжньою, глибокою творчістю і банальним популяризаторством, означає негідний приклад для молодих науковців [15].

Якщо аморальність плагіату (попри поблажливе ставлення до нього з боку багатьох наших співвітчизників) сумнівів не викликає, то його суспільна небезпека не є очевидною, а кримінально-правова оцінка з точки зору чинного КК України – однозначною. Тут варто нагадати, що згідно з ч. 3 ст. 620 Кримінального уложення 1903 р. особа, яка самовільно видала чужий літературний, музичний чи художній твір під своїм ім'ям, могла бути ув'язнена на строк не менше трьох місяців. Відповідно до ст. 136 КК 1960 р. злочинним порушенням авторських прав визнавались (поряд із незаконними відтворенням і розповсюдженням твору) випуск під своїм іменем та інше привласнення авторства на чужий твір науки, літератури та мистецтва. До речі, поняттям іншого привласнення авторства на чужий твір охоплювалось таке, на наш погляд, відмінне від плагіату порушення авторських прав, як примушування до авторства (співавторства).

Існує і певний зарубіжний досвід кримінального переслідування за плагіат. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 270 КК Іспанії плагіат як злочин наявний у тому разі, коли особа діє з корисливим мотивом і на шкоду іншим особам. Якщо на підставі ст. 173 КК Болгарії, ст. 191 КК Литви і ст. 149 КК Узбекистану будь-яке привласнення авторства може тягнути кримінальну відповідальність, то згідно зі ст. 165 КК Азербайджану і ч. 1 ст. 146 КК РФ – якщо воно заподіяло шкоду (відповідно, значну шкоду і велику шкоду автору

чи іншому правовласнику). При цьому в російській літературі зустрічається пропозиція перетворити плагіат у формальний склад злочину, кримінальне провадження щодо якого здійснювалось б у формі приватного обвинувачення [6, с. 126–128]. За всієї дискусійності ідеї визнання злочином плагіату, не обтяженого суспільно небезпечними наслідками, зазначена пропозиція виглядає більш вдалою порівняно з пропозицією включити в законодавче описання кримінально караного плагіату вказівку на таку оціночну (щоб не сказати – розпливчасту) ознаку, як істотна шкода правам та іншим нематеріальним благам авторів чи інших осіб, а також охоронюваним законом інтересам суспільства і держави [16, с. 11, 167]. Взагалі ж кримінально-правова заборона, присвячена плагіату (ч. 1 ст. 146 КК РФ), є неефективною і фактично не застосовується; автори, постраждалі від цього діяння, надзвичайно рідко звертаються до компетентних органів за кримінально-правовою охороною своїх прав [17, с. 70].

Щодо України, то висновок про охоплення випадків плагіату статтею 176 нашого КК є результатом тлумачення кримінального закону. Річ у тім, що використаний у диспозиції ч. 1 вказаної статті і позбавлений визначеності зворот «інше порушення авторського права або суміжних прав» означає вчинення будь-яких інших (крім безпосередньо перерахованих у вказаній кримінально-правовій нормі) дій, що порушують встановлений порядок реалізації прав на об'єкти авторського права чи суміжних прав. Водночас треба мати на увазі, що ст. 176 КК охороняє саме і тільки майнові права потерпілих, а тому злочином, передбаченим вказаною статтею, не визнається вчинення діянь, які порушують лише особисті немайнові права суб'єктів авторського права (ці права закріплені в ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Зроблений висновок впливає, зокрема, з того, що всі частини ст. 176 КК передбачають як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді матеріальної шкоди в певних розмірах – значному, великому чи особливо великому (див. примітку ст. 176 КК).

Пануючою в сучасній юридичній літературі є точка зору, згідно з якою розмір матеріальної шкоди в цьому разі має визначатись як упущена (втрачена) вигода – сума коштів (винагороди), яку суб'єкт авторського права чи суміжних прав на відповідні об'єкти отримав, якби зазначені в ст. 176 КК дії було вчинено з дотриманням законодавства про інтелектуальну власність. Оскільки реалізувати на практиці викладений підхід складно, у правозастосуванні склались інші (більш примітивні) підходи щодо встановлення розміру матеріальної шкоди, заподіяної порушенням авторського або суміжних прав, але мова тут не про це.

Неабиякого розголосу серед юридичної громадськості України набула історія з «геніальним» студентом-заочником Т., який протягом 2007–2011 рр. видав під своїм ім'ям 16 різних наукових і навчальних видань загальним обсягом майже 8,5 тис. сторінок. Цікаво, що лише невелика частина аморальних і злочинних дій Т. зазнала кримінально-правової оцінки. Так, за ч. 2 ст. 176 КК кваліфікував Подільський районний суд м. Києва дії Т., який, отримавши у невстановлений спосіб електронний примірник книги «Конституція України: Науково-практичний коментар. Автори Авер'янов А.Б., Батанов О.В., Баулін Ю.В. та ін., ред. кол.: Тацій В.Я., Битяк Ю.П., Грошевой Ю.М. та ін. – Харків: Видавництво «Право»; Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 808 с.», вніс до тексту цієї книги зміни, зокрема, посилання на нові нормативно-правові акти і рішення Конституційного Суду України. Далі Т. уклав з одним із видавництв авторський договір, що дозволило відтворити шляхом друкування твір «В.Е. Теліпко. Науково-практичний коментар Конституції України. Станом на 1 грудня 2010 р. / За ред. Мусіяки В.Л. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 544 с.» тиражем 1 тис. примірників і розповсюдити його з порушенням майнових авторських прав Національної академії правових наук України на твір «Конституція України: Науково-практичний коментар», заподіявши правласникам шкоду на загальну суму 180 тис. грн. [18].

У наведеному вище прикладі привласнення авторства на вказаний твір поєднувалось із безпосередньо названими в ч. 1 ст. 176 КК виготовленням і розповсюдженням примірників цього твору, з порушенням таких майнових прав автора, як виключне право на використання твору і виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами, заподіяло правовласникам майнову шкоду у відповідному розмірі. У зв'язку з цим скоєний плагіат і був цілком обґрунтовано, на наш погляд, розцінений як злочинне порушення авторських прав.

У цивілістичній літературі як приклад одночасного порушення особистих немайнових прав і пов'язаних із ними майнових прав автора якраз і наводиться ситуація, коли особа доводить до загального відома не створений нею твір під своїм ім'ям та, як наслідок, збагачується незаконним шляхом [19, с. 166]. Тому неточним слід визнати тлумачення плагіату як особливої форми незаконного використання об'єктів авторського права, «при якій разом з порушенням особистого немайнового права (право авторства) порушується і майнове право автора» [20, с. 74]. В аспекті *de lege lata* має рацію В. Гулкевич, на думку якого привласнення права авторства на твір без наступного порушення виключного права автора на використання твору не тягне за собою кримінальної відповідальності. У порядку ж удосконалення КК названий дослідник висловлюється за те, щоб злочинним порушенням авторського права або суміжних прав визнавати умисне порушення саме і тільки майнового права на твір науки, літератури і мистецтва, комп'ютерну програму, базу даних, виконання, фонограму, відеограму або програму (передачу) мовлення [21, с. 115, 163–164, 175].

Як це не дивно звучить, але стосовно існуючого в Україні стану речей із розглядуваного питання прийнятним є висловлювання французького фахівця з авторського права Р. Дюма про те, що з юридичної точки зору особу не можна переслідувати (уточнимо – в порядку кримінального судочинства) за плагіат, якщо вона не є одночасно контрафактором [22, с. 297–298]. Контрафактним, як відомо, вважається той примірник твору, який

відтворений, опублікований та (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права. Цікаво, що відомий дореволюційний цивіліст Д. Мейер також розрізняв такі форми злочинного порушення авторського права, як плагіат (порушення права авторства) і контрафакція (протиправне відтворення твору) [23, с. 51].

З урахуванням сказаного та подвійної природи інтелектуальної власності питання про удосконалення вітчизняного кримінального законодавства в частині відповідальності за порушення особистих немайнових прав інтелектуальної власності (включаючи плагіат і примушування до співавторства, не поєднані із заподіянням автору та іншому правовласнику майнової шкоди) стоїть на порядку денному. Так, А. Нерсесян висловлюється за доповнення КК України статтею 175-1, присвяченою порушенням особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Злочином пропонується визнавати привласнення авторства або примушування до співавторства на твір науки, літератури, мистецтва, комп'ютерну програму, базу даних, винахід, сорт рослин тощо, а так само інше порушення особистих немайнових прав на них [24, с. 109–110, 168].

Оцінюючи наведену пропозицію, відзначимо, що ми виступаємо проти використання в КК *de lege ferenda* конструкцій на кшталт «інше порушення особистих немайнових прав...», адже реалізація такого підходу матиме своїм наслідком невизначеність складів злочинів, ускладнюватиме розмежування злочинної і незлочинної поведінки, суперечитиме принципу законності як одному з основних принципів юридичної відповідальності. Крім того, ідея А. Нерсесяна визнавати злочином будь-яке порушення особистих немайнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, законодавче описання якого пропонується здійснювати без вказівки на жодну криміноутворюючу ознаку, явно суперечить іншому висловлюванню цього дослідника – про те, що «недоцільною є криміналізація дрібних порушень прав інтелектуальної власності, що вчинюються без мети серійного виробництва чи обігу товарів чи послуг» [24, с. 56]. Привласнення авторства – вчинок аморальний, але ж не

кожний аморальний вчинок може і повинен визнаватись злочином. Якщо ж ініційований А. Нерсесяном підхід буде сприйнятий у законодавчому порядку, то за умов масового розповсюдження плагіату в сьогодишньому українському суспільстві випадки плагіату навіть у студентських роботах чи публікаціях журналістів визнаватимуться злочином, що, поза всяким сумнівом, не зможе розцінюватись інакше як прояв необґрунтованої (безпідставної) криміналізації. У зв'язку з цим пригадується слушна думка П. Дагеля про те, що необґрунтоване розширення кола злочинного призводить до невинного притягнення громадян до кримінальної відповідальності або до того, що норми кримінального права фактично перестають застосовуватися на практиці, і принцип невідворотності кримінальної відповідальності відносно цих діянь зазнає краху [25, с. 67]. До речі, якщо А. Нерсесян ініціює запровадження кримінальної відповідальності за будь-яке порушення особистих немайнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, то Г. Корчевний – лише адміністративної [26, с. 158].

В юридичній літературі зустрічаються і інші пропозиції криміналізувати плагіат [27], однак назвати їх вдалимими і продуманими також не можна. Так, назва нової, пропонованої Г. Прохоровим-Лукінім і Є. Демидович статті КК «Привласнення авторства» не узгоджується зі змістом диспозицій частин 1 і 2 цієї статті, в яких йдеться, відповідно, про «завдання шкоди честі і репутації автора або виконавця шляхом зміни, перекручування, спотворення твору» і про «зміну твору або його адаптацію без належного дозволу автора або правовласника». Сумніваємось і в тому, що «здійснення психічного тиску на автора, що призвело до визнання особи ... правонаступником авторських прав чи до відмови автора від авторських прав» (ч. 3 нової статті КК) є достатні підстави розглядати як привласнення авторства. Наведене в ч. 3 аналізованої статті-новели визначення привласнення авторства («публікація, публічне представлення, виконання або випуск в обіг під своїм ім'ям або ім'ям іншої особи чужого твору або його частини, що охороняються авторським правом») не узгоджується хай із недосконалим, але законодавчим визначенням плагіату,

чітко не розмежовує плагіат і контрафакцію і не бере до уваги те, що поняттям плагіату, як вже зазначалось, повинні охоплюватись і випадки оприлюднення твору під псевдонімом особи, яка не є автором цього твору. Норма про привласнення чужого авторства, поєднане з отриманням доходу в розмірі, що перевищує 1500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 5 розглядуваної статті-новели), у випадку включення її до КК конкуруватиме зі ст. 176 КК України, на підставі якої плагіат за певних умов, як було показано вище, може тягнути кримінальну відповідальність. Інакше кажучи, виникне ситуація небажаної конкуренції норм КК, що суттєво ускладнить кваліфікацію злочинів.

Викладену вище пропозицію можна критикувати далі, але вже і так зрозуміло, що такого роду пропозиції не мають нічого спільного з принципами криміналізації – розробленими доктриною універсальними правилами, яким повинна підкорятись діяльність законодавця із встановлення кримінально-правових заборон. У зв'язку з тим, що проблема запровадження кримінальної відповідальності за плагіат, не поєднаний із заподіянням правовласнику майнової шкоди, – тема окремого наукового дослідження, висловимо лише окремі, вихідні міркування з цього приводу.

Для нас (і не лише для нас) безспірною є теза про те, що криміналізація як крайній крок з боку держави буде виправданою лише в тому разі, коли бракує інших (крім кримінального закону) правових важелів впливу на певну поведінку особи. Не можна не погодитись і з тим, що кримінально-правова заборона навряд чи вирішить соціальну або економічну проблему, якщо вона не буде доповненням до економічних, фінансових та інших подібних заходів. А при ефективності таких заходів навряд чи буде потрібна і сама кримінально-правова заборона [28, с. 19].

Екстраполюючи ці, як видається, безспірні теоретичні положення на проблему протидії плагіату, відзначимо, що: по-перше, привласнення авторства як одне з адміністративно караних порушень прав інтелектуальної власності може тягнути за собою накладення штрафу (ст. 51-2 КпАП) – якщо

вчинене не містить ознак злочину, передбаченого ст. 176 КК. На відміну від цього злочину, адміністративний проступок, описаний у ст. 51-2 КпАП, може полягати в порушенні виключно особистих немайнових прав суб'єкта авторського права і суміжних прав; по-друге, розділом V Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено різні способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав, які можуть застосуватись і у випадках плагіату.

Як слушно зазначається в юридичній літературі, цивільно-правовий інструментарій, який можна використати у випадках привласнення авторства, є вельми ефективним і гнучким: автор, постраждалий від плагіату, вправі задіяти такі способи захисту, як визнання авторського права і відновлення авторського права [17, с. 69; 19, с. 147–180; 28, с. 122–136]. За результатами розгляду відповідної цивільної справи суд може ухвалити рішення про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права, і збитків, завданих таким порушенням, про стягнення з порушника авторського права доходу, отриманого внаслідок порушення авторського права, про заборону опублікування творів тощо.

За таких обставин немає підстав вести мову про те, що на сьогодні бракує правових важелів впливу на плагіат, про його безкарність. Марно сподіватись і на те, що застосування до цього аморального вчинку кримінального закону стане більш ефективним заходом, ніж адміністративно- та цивільно-правова охорона права на авторство. З урахуванням того, що для однієї людини «крадіжка» в неї результату її творчості – трагедія всього життя, а для іншої – хіба що дрібна неприємність, з якою краще примиритись (і автори цих рядків знають, про що пишуть), вважаємо виправданим як збереження існуючого пріоритету цивільного-правових заходів у протидії плагіату, так і віднесення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 176 КК України, до правопорушень, кримінальне провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення.

1. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Т. 1 / Н. С. Таганцев. – Тула : Автограф, 2001. – 800 с.
2. Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. – СПб. : Издание профессора Малинина, 2005. – 522 с.
3. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія / Л. М. Кривоченко. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 120 с.
4. Мельник М.І. Основні тенденції законотворення з питань кримінального права у 2013–2014 рр. // Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013–2014 років в Україні. Матеріали Міжнародного симпозиуму 24–25 жовтня 2014 року. – К. : ВАІТЕ, 2014. – С. 109–114.
5. Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Дудоров Олександр Олександрович. – К., 2007. – 528 с.
6. Долотов Р. О. Механизм уголовно-правового регулирования в сфере преступных посягательств на объекты интеллектуальной собственности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Долотов Руслан Олегович. – Саратов, 2009. – 225 с.
7. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Гол. ред. Укр. радян. енциклопедії АН УРСР, 1974. – 775 с.
8. Енциклопедія цивільного права / відп. ред. Я. М. Шевченко. – К. : Ін Юре, 2009. – 952 с.
9. Піхурець О.В. Плагіат: проблеми виявлення та засоби попередження // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 161–172.
10. Штефан О.О. Плагіат: поняття, ознаки, відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ftp://ndiiv_user:guest@ftp.s12.freehost.com.ua/o.shtefan.doc.
11. Плагіат : матеріал з Вікіпедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Плагіат>.
12. Право інтелектуальної власності : академічний курс : підруч. для студ. вищ. навч. закл.; за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Ін Юре, 2004. – 672 с.
13. Сичивиця О. Авторство і псевдоавторство в науці. Стаття друга. Плагіат і плагіатори // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2008. – № 3. – С. 39–47.
14. Сергій Квіт : «На реформи наважуся... А що мені може завадити?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/comments/34236-sergiy-kvit-na-reformi-navageusya...-a-scho-meni-mogee-zavaditi>.
15. Петришин О., Кузнєцова Н., Кучерявенко М. «Сканерне» право, або Плагіатизація правової науки. – Юридичний вісник України. – 12 – 18 лютого 2011 р. – № 7.
16. Титов С. Н. Уголовно-правовое обеспечение охраны интеллектуальной собственности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Титов Сергей Николаевич. – М., 2013. – 209 с.
17. Матвеев А.Г. К вопросу о декриминализации плагиата // Криминологический журнал БГУЭП. – 2012. – № 3. – С. 66–71.
18. Плагіатора взяли на поруки // Юридичний вісник України. – 3–9 березня 2012 р. – № 9.
19. Клейменова С. М. Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Клейменова Світлана Миколаївна. – О., 2004. – 203 с.

20. Севідов О. А. Криміналістична характеристика злочинних порушень авторського і суміжних прав та основні положення їх розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Севідов Олександр Анатолійович. – Х., 2009. – 200 с.

21. Гулкевич В. Д. Кримінально-правова охорона авторського права і суміжних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Гулкевич Володимир Дмитрович. – Львів, 2008. – 218 с.

22. Дюма Р. Литературная и художественная собственность. Авторское право Франции. – 2-е изд. : пер. с фр. – М. : Межд. отношения, 1993. – 384 с.

23. Мейер Д. И. Русское гражданское право : В 2 т. Т. 2. / Д. И. Мейер. – Изд. испр. и доп., по 8-му изд. 1902 г. – М. : Статут, 1997. – 455 с.

24. Нерсисян А.С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності : монографія. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2010. – 192 с.

25. Дагель П.С. Условия установления уголовной наказуемости // Правоведение. – 1975. – № 4. – С. 67–74.

26. Корчевний Г. В. Адміністративна відповідальність за порушення авторських і суміжних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Корчевний Геннадій Валерійович. – О., 2002. – 178 с.

27. Прохоров-Лукін Г. Проблеми кримінально-правового захисту від плагіату / Г. Прохоров-Лукін, Є. Демидович // Юридичний вісник України. – 19–25 травня 2012 р. – № 20.

28. Пасенюк О. М. Деякі проблемні питання нового Кримінального кодексу України // Новий Кримінальний кодекс України. Питання застосування і вивчення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 25–26 жовтня 2001 року). – К.-Х. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 17–24.

28. Ващинець І. І. Цивільно-правова охорона авторських прав в умовах розвитку інформаційних технологій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ващинець Іван Іванович. – К., 2006. – 179 с.